

Короткі повідомлення

УДК 581.9(477):582.89

О.Т. Кузярін

**НОВА ЗНАХІДКА *HYDROCOTYLE VULGARIS* L. (APIACEAE LINDL.)
НА МАЛОМУ ПОЛІССІ**

Під час детально-маршрутних обстежень долини Західного Бугу в липні 2003 р. на ділянці між смт Соснівка та с. Городище Сокальського р-ну, Львівської обл. було виявлене нове місцезнаходження *Hydrocotyle vulgaris* L.,¹ раритетного виду з океанічним поширенням на східній межі ареалу. Вид є єдиним представником роду *Hydrocotyle* L. родини Apiaceae Lindl. у флорі Європи. В Україні *H. vulgaris* спорадично трапляється на Малому та Волинському Поліссі. Західноподільська популяція виду вважається втраченою [6]. Найбільша кількість сучасних місцезнаходжень виду (понад 15) зосереджена на Волинському Поліссі [1, 2, 5, 7], що пояснюється його тенденцією до поширення у цьому регіоні [1]. З Малого Полісся досі наводилися лише два достовірних локалітети *H. vulgaris*, зокрема з пд.-сх. околиці с. Хлівчани Сокальського р-ну [3] та с. Боложинів Буського р-ну Львівської обл. (LW). Ще одне, ймовірно зникле місцезнаходження виду поблизу с. Старий Яричів Кам'янка-Бузького р-ну документоване в гербарії Державного природознавчого музею (Й. Мондальський, 1938).

Виявлений нами локалітет розміщений у притерасній частині лівобережної заплави Західного Бугу на двох понижених ділянках загальною площею менше 1 га, що знаходяться по обидва боки шосе та залізничної колії місцевого значення. Південна частина локалітету межує з невеликими евтрофними водоймами та сосновим лісом. Еколого-фітоценотичні умови місцезнаходження виду дуже близькі до тих, що описані в літературі [2, 3, 5, 7, 9]. *H. vulgaris* росте у складі болотистих лук асоціації *Epilobio-Juncetum effusi* (Walther 1950) Oberd. 1957 класу *Molinio-Arrhenatheretea* R. Tx. 1937 на оторфованих болотних ґрунтах з періодичним поверхневим затопленням. Зазначені фітоценози зазвичай використовуються як пасовища, але іноді частково викошуються. Вони відзначаються переважно густим (90-100%) двоярусним травостоєм 70-110 см заввишки та неоднаково вираженим моховим покривом (10-90%). Видова насиченість угруповань становить 20-30 видів вищих рослин, серед яких панують гігрофіти. В основному ярусі травостою домінує *Juncus effusus* L. (60-95%). Співдомінантами виступають *Agrostis canina* L., *Eriophorum polystachyon* L., *Lotus uliginosus* Schkuhr., *Lysimachia vulgaris* L. та *Potentilla erecta* (L.) Raesch. Серед асектаторів, окрім тривіальних (*Cirsium palustre* (L.) Scop., *Epilobium palustre* L., *Lythrum salicaria* L., *Rumex acetosa* L., *Juncus articulatus* L., *Carex nigra* (L.) Reichard., *C. echinata* Murr., *Nardus stricta* L., *Naumburgia thyrsiflora* (L.) Reichenb. тощо), трапляються регіонально-рідкісні види (*Drosera rotundifolia* L., *Oxycoccus palustris* Pers. та *Viola palustris* L.).

У моховому покриві переважає *Sphagnum fallax* (H. Klinggr.) H. Klinggr. до якого домішуються *S. palustre* L., *Polytrichum commune* Hedw., *Aulacomnium palustre*

¹ Назви видів судинних рослин наведені за "Определителем ..." [4], мохоподібних – за М.О. Hill et al. [8].

(Hedw.) Schwägr. та ін. *H. vulgaris* входить до нижнього трав'яного та мохового ярусів, формуючи куртини із загальним покриттям 5-15%. Його куртини приурочені, головним чином, до понижень нанорельєфу між купинами *J. effusus*. Особини *H. vulgaris*, залежно від еколого-ценотичних умов та режиму використання фітоценозів, різняться насамперед за шириною листкової пластинки та довжиною черешка. Найбільшими листками відзначаються особини інвазійних та несправжньоінвазійних ценопопуляцій (у ролі псевдоексплерента, R-стратега), що ростуть на сирих незначно задернованих ділянках з невираженим моховим покривом та послабленою ценотичною конкуренцією. В оточенні щільних мохових дернин *H. vulgaris* поводить себе як фітоценотичний пацієнт або стрес-толерант (S-стратег). Його особини мають дещо пригнічений вигляд завдяки меншим розмірам фотосинтезуючих органів, проте успішно плодоносять. З одного боку, дернинки моху створюють стресові фітоценотичні умови, з іншого – відіграють роль “буфера”, зменшуючи негативний вплив меженевого зниження рівня ґрунтових вод, температурних коливань, витогування тощо. Місцеву популяцію *H. vulgaris* загалом можна віднести до нормального типу зі стохастично рівномірним (випадковим) та стохастично нерівномірним (контагіозним) розміщенням у різних фітоценозах.

Зважаючи на високий соцологічний статус (уразливий вид II-ї категорії охорони) та недостатню забезпеченість його охороною на Малому Поліссі, доцільно організувати в межах виявленого локалітету заповідне болотне урочище місцевого значення. Заповідний режим передбачатиме оптимальне використання фітоценозів, а також заборону проведення гідротехнічних та меліораційних робіт, що можуть призвести до зниження ґрунтових вод і зміни гідрорежиму біотопів. При цьому, необхідно здійснювати систематичний контроль за станом популяції *H. vulgaris*. Гербарні зразки *H. vulgaris* з наведеного нами локалітету зберігаються в гербарії судинних рослин Державного природознавчого музею НАН України (LWS).

1. Андрієнко Т.Л., Прядко О.І. Рідкісні центральноєвропейські види у флорі волинської частини Західного Полісся // Укр. ботан. журн. – 2006. – **63**, № 5. – С. 661-670.
2. Гелюта В.П., Вакаренко Л.П., Дубына Д.В. Новые находки *Hydrocotyle vulgaris* L. (Ariaceae Lindl.) в Украине // Укр. ботан. журн. – 1999. – **56**, № 3. – С. 305-309.
3. Зеленчук А.Т. *Hydrocotyle vulgaris* L. (Umbelliferae) на Украине // Бюл. Моск. о-ва испытат. природы. Отд. биологии. – 1987. – Т. **92**, вып. 6. – С. 120-122.
4. Определитель высших растений Украины / Д.Н. Доброчаева, М.И. Котов, Ю.Н. Прокудин (отв. ред.) и др. – К.: Наук. думка, 1987. – 548 с.
5. Раритетний фітогенофонд західних регіонів України (соцологічна оцінка й наукові засади охорони) / С.М. Стойко, П.Т. Яценко, О.О. Кагало та ін. – Львів: Ліґа-Прес, 2004. – 232 с.
6. Червона книга України. Рослинний світ / Відп. ред. Ю.Р. Шеляг-Сосонко. – К.: Укр. енциклопедія, 1996. – 608 с.
7. Шевчик В.Л. Новое местонахождение *Hydrocotyle vulgaris* (Ariaceae) на территории европейской части СССР // Бот. журн. – 1986. – **71**, № 9. – С. 1274-1277.
8. Hill M.O. et al. Bryological Monograph. An annotated checklist of the mosses of Europe and Macaronesia // Journal of Bryology. – 2006. – **28**. – P. 198-267.
9. Kulesza W. Przyczynek do znajomości flory okolic Piotrkowa Trybunalskiego i Radomska // Kosmos. – 1925. – R. **50**, z. 1. – S. 271-298.

Державний природознавчий музей НАН України, м. Львів